

Fabó Edit

Mátyás dicsősége a főváros fénye

A királyi életmű a *Vasárnapi Ujság* hasábjain

Az iparosodó társadalmakra jellemző változások a Kárpát-medencében is hódítottak. A kiegyezés után indulhatott az ország liberális szellemű kibontakozása, majd 1875-ben került hatalomra az a liberális vezetői kör, akik a Szabadelvű Párt keretében még hosszú évtizedeken át meg tudták tartani kormányalakító képességüket.

Az 1867 utáni gazdasági élet óriási lendületet kapott, valóságos cégalapítási láz tört ki. A „Gründerzeit” alatt létesült vállalkozások nagy része már nem működött, de amelyek megmaradtak, azok nevével még ma is találkozunk. A 19. század sajtójával foglalkozó kutató egyik első fontos tapasztalatát épp az újságok hirdetésoldalai nyújtják, hiszen napjainkban is ismert cégnevek, termékek, szolgáltatások köszönnek vissza, amelyek a maihoz hasonló (vagy majdnem ugyanolyan) szükségleteket elégítettek ki. Tömegek szakadtak el a vidéktől, felgyorsult a polgárosodó társadalom hajtóerejét jelentő városiasodás.¹ A kiegyezés utáni kormányzatok azt az angol, német és francia polgárságot tekintették mintának, amely el tudja fogadni és fel tudta venni az ipari társadalom működtetéséhez szükséges életritmust és gondolkodást. A városba áramló széles néprétegeknek a korábbtól eltérő módon kellett tájékozódniuk az ismeretlen közegben, új szabályok ígérték a boldogulást. Az ennek megfelelő tudás elsődleges forrása a város jellegzetes tömegterméke, a sajtó volt. A még a kiegyezés előtt, 1854-ben indított *Vasárnapi Ujság* azok közé a közkedvelt lapok közé tartozott, amelyek átíveltek az egész dualizmus korszakán. Az újság közérthetőségre törekvő, olvasmányos stílussal, képes illusztrációkkal igyekezett felkelteni az érdeklődést az általános műveltséghez tartozó témák iránt és bővíteni az olvasóközönség ismereteit.

Az „új kezdetben” vagy „alapításban” gondolkodók értékrendjére és szemléletére nagy hatással volt az a minta, amelynek elérésére és megvalósítására törekedtek.² Ezt a mintát a reneszánsz szolgáltatta, hiszen ekkor fedezte fel az ember önmaga

¹ FÓNAGY Zoltán, *A dualizmus kora (1867–1914) = Millenniumi magyar történet, Magyarország története a honfoglalástól napjainkig*, szerk. Tóth István György, Bp., Osiris, 2011, 425–475, hivatkozott rész: 459–460; TOMKA Ferenc, *Lelkipásztori teológia és az új evangelizáció, Egyházunk helyzete és küldetése a harmadik évezred küszöbén*, Bp., Szent István Társulat, 2008 (Lelkipásztori teológia, 1), 201–202.

² KÖVÉR György, *Magyarország társadalomtörténete a reformkortól az első világháborúig* = GYÁNI Gábor, Uő, *Magyarország társadalomtörténete a reformkortól a második világháborúig*, Bp., Osiris, 2006, 9–186, hivatkozott rész: 129.

számára a földi élet szépségeit, kísértéseit, megpróbáltatásait mint megéleendő vagy kiteljesítendő létprogramot. Nyugat-Európa tőkés vállalkozói ennek szellemében gyűjtötték vagyonukat, és külsőségekben is ennek megjelenítésére törekedtek. A művészetben neoreneszánsznak nevezett stílus tekintélyes irányzatot képviselt, a megrendelők és kivitelezők szívesen fordultak főleg olasz előképekhez.

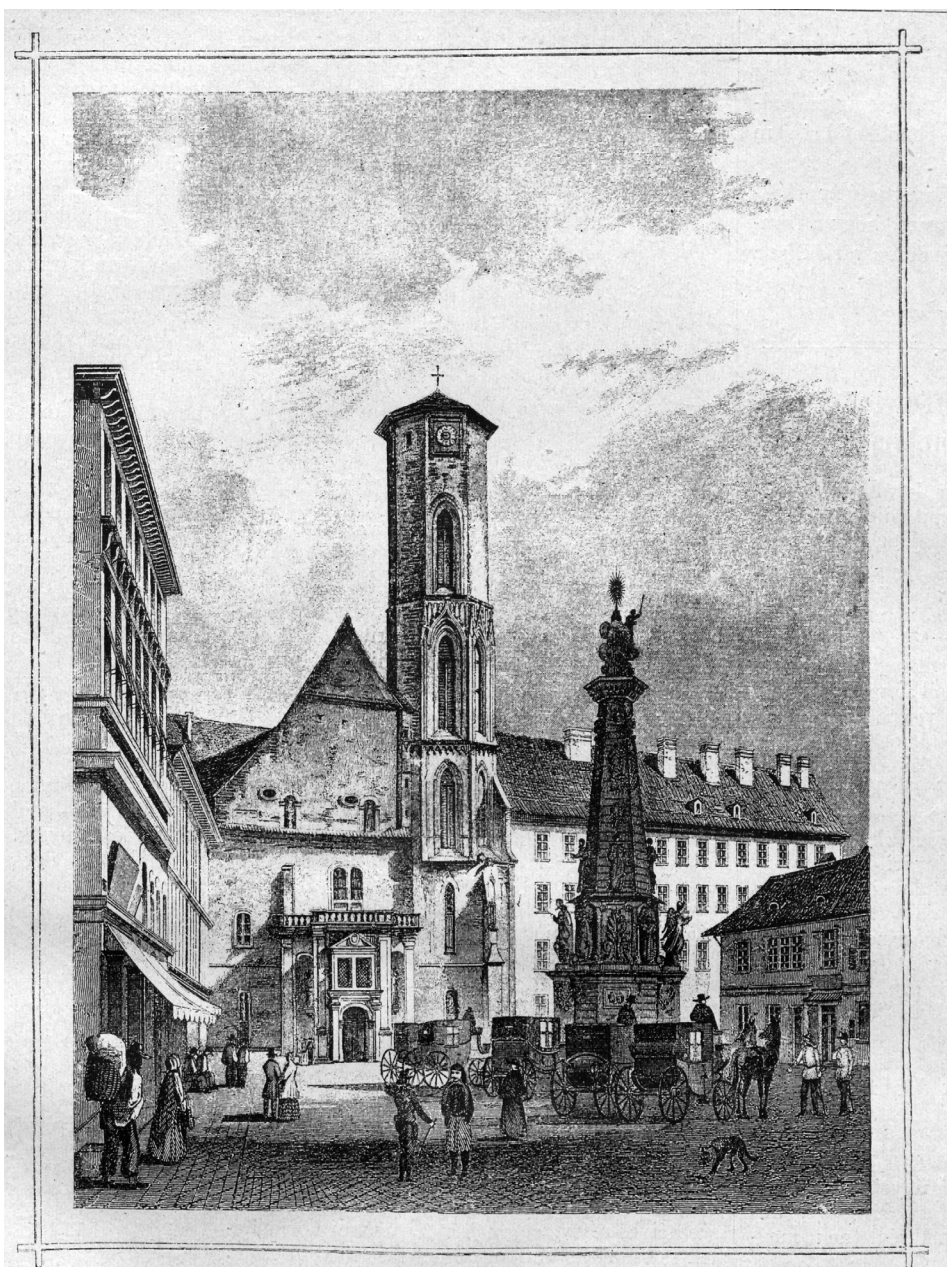
A magyar történelemben pedig a reneszánsz volt az az utolsó virágzó korszak, amelynek nagyságát és szépségét mindenki egyhangúan elismerte, és amely értékeinek és eredményeinek átvételével és folytatásával – az időközben eltelt századok viszontagságai ellenére – legalább olyan színvonalú teljesítmény ígéretét hordozta magában. Nyugat-Európa a mintának tekintett alkotások bőséges kínálatát vonultatta fel, amelynek alapján a kiegyezés utáni hazai emlékezetpolitika „megalkothatta” a követendő polgári társadalom tárgyi és épített környezetét. A törekvésben vezető szerepe volt a fővárosnak, amely a történelmi időköt idézve, a korábbi korszakok stílusjegyeit átvevő és egymással ötvöző eklektika³ pazar látványával fogadta az 1883-as év látogatóját, Henri Evers holland építész: „Néhány pillanatig meg sem tudtam szólalni az elragadtatástól, midőn célomat a szép utazás végén elérve, [...] felbukkant előttem a budapesti este, mint egy kép az Ezeregyéjszakából.”⁴ A tudósító elismeréssel összegezte művészeti tapasztalatait, és nagy várakozással tekintett a tervek megvalósulása elé. Ekkor már csaknem egy évtizede zajlott a Nagyboldogasszony-, azaz a Mátyás-templom felújítása, amelynek során az idealizált virágkorhoz méltó rekonstrukció kivitelezésére vállalkoztak. A „reneszánsz” vagy „Mátyás korabeli” jelző a minőség, az igényesség védjegye volt.

A Mátyás-templom újjáépítéséhez 1874-ben fogtak hozzá, a munkálatokról pedig a *Vasárnapi Ujság* időről időre beszámolt, így a tudósítások alkalmával az olvasók rendre találtak Mátyás király nevével. A következő nagy vállalkozás, amikor ismét előtérbe került a nagy király neve, a budai Királyi Palota 1885-ben kezdett bővítésének 1884-es tervezése volt. Ferenc József megbízást adott Ybl Miklósnak a budai Királyi Palotát korszerűsítő építkezésre, s ezt a hetilap egy, Bobula János építész tollából közölt írással ismertette.⁵ A tervekhez vonatkozó követelményeket a legendás nagy király igényességéhez mérték: „az mind a kényelem, mind a műizlés magasabb igényeinek megfelelően, s amennyire lehetséges, megközelítse Mátyás király palotájának fényét”. Az idézett hivatkozás arra utal, hogy az 1880-as évek közepére a reneszánsz uralkodó emléke egyre jelentősebbé vált, ezért érdemes vizsgálni, hogy ez a tendencia miként jelent meg a *Vasárnapi Ujság* oldalain.

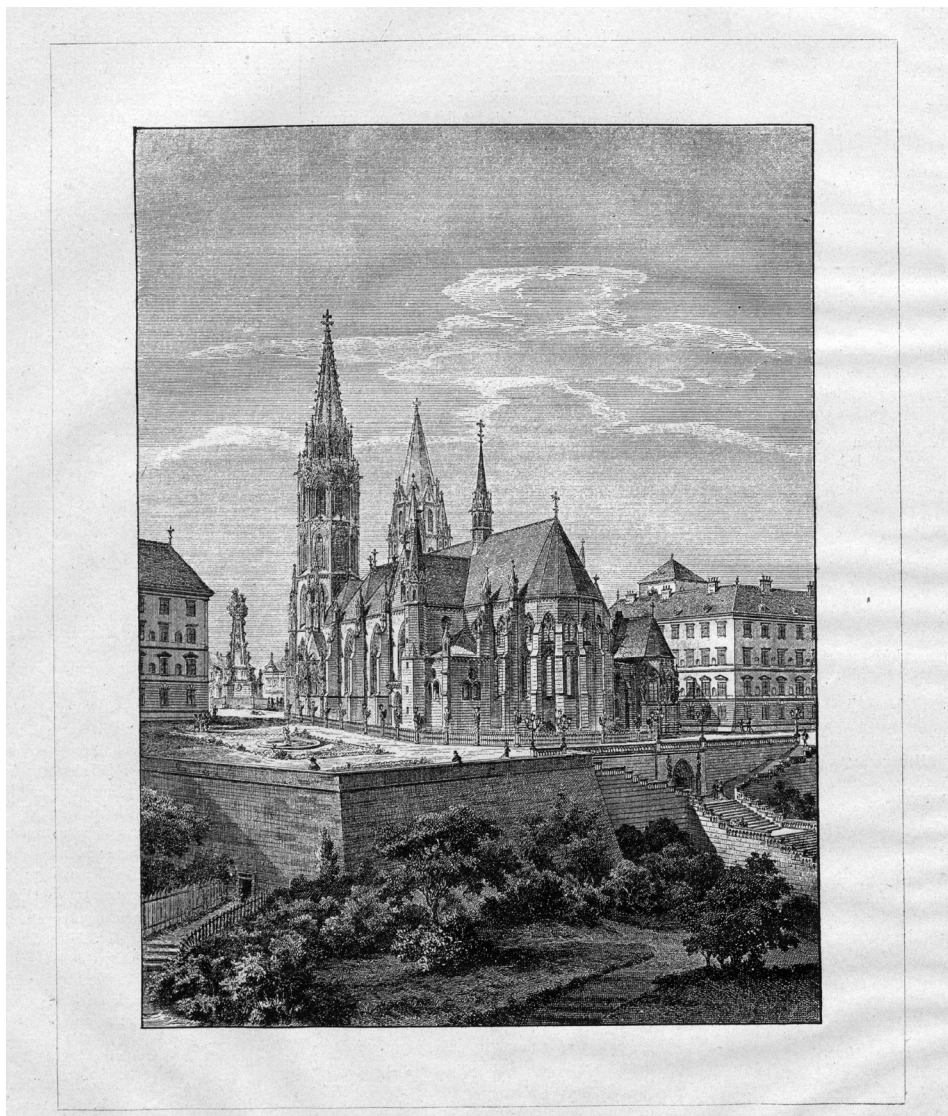
³ SZABÓ Miklós, *Politikai gondolkodás és kultúra a dualizmus utolsó negyedszázadában = Magyarország története 1890–1918*, szerk. Hanák Péter, Mucsi Ferenc, Bp., Akadémiai, 1983² (Magyarország Története Tíz Kötetben, 7/2), 873–1002, hivatkozott rész: 958.

⁴ EVERS, Henri, *Építészet Budapesten*, ford. Tátrai Júlia, Csáki Tamás = *Budapest neoreneszánsz építészete, Tanulmányok a 2008. november 18-án Budapest Főváros Levéltárában rendezett konferencia anyagából*, szerk. Csáki Tamás, Hidvégi Violetta, Ritoók Pál, Bp., Budapest Főváros Levéltára, 2009, 177–187, idézett rész: 177.

⁵ BOBULA János, *A királyi várpalota Budán = Vasárnapi Ujság*, 1885. április 5., 222.

1. ábra. A budavári Mátyás-templom főhomlokzata 1841–1873
(a kép forrása: Vasárnapi Ujság, 1879. február 6., 85,
lelőhely: Országos Széchényi Könyvtár; jelzet: MHC 2.960)

2. ábra. A budavári Mátyás-templom, Schulek Frigyes terve szerint
(a kép forrása: Vasárnapi Ujság, 1879. február 6., 84,
lelőhely: Országos Széchényi Könyvtár, jelzet: MHC 2.960)

A Mátyásról kialakult kép

A fényes udvartartással rendelkező, művelt és igazságos Mátyásról alkotott kép a dualizmus idejéig eltelt századok alatt beleivódott az egész társadalomba. Az 1880-as évek közepén a *Vasárnapi Ujság* lapjai azt sugallják, hogy a nagy király népszerűsége régi keletű volt, és a több szálon futó hagyományozódás csak erősítette a róla kialakult képet. A hetilap a közművelődési szerepe mellett eleget tett a sajtóműfajra jellemző tudósítói és hirdetői funkcióinak is, így a számba vehető Mátyás-emlékés szövegkörnyezete változatos. A Mátyás-emlékezetet támogató rovatot nem lehet külön kiemelni, mert a nagy király szellemi öröksége a legkülönbözőbb területeken tűnt fel. A fellelt híradások szólhatnak teljes egészében a nagy királyról, máskor csak egy részletük foglalkozik az uralkodóval, illetve a hozzá kapcsolódó körülménnyel és személyekkel, de az utalásszerű hivatkozások is gyakoriak. Olykor előfordul, hogy más szerkesztőségek híryanagából válogatott, összefoglaló jellegű másodközlésekben, vagy akár a hirdetésoldalak tömör, figyelemfelhívó közléseiben bukkan fel a király neve. Ez utóbbi ugyancsak érzékelteti a Mátyás-hagyomány jelenlétét.

Az irodalmi érdeklődést alapvetően meghatározták azok a korábbi szépírói művek, amelyek később is népszerűek maradtak. A hetilap hirdetésoldalainak tanúsága szerint még 1884-ben is kapható volt Szentjóni Szabó László (1767–1795) 1882-es kiadású „nemzeti érzékenyjátéka”, a *Mátyás király vagy A nép szeretete jámbor fejedelmek jutalma* című drámája⁶ a Franklin-Társulat *Olcsó Könyvtár* című sorozatában.⁷ Az akkor csaknem száz éve, I. Ferenc 1792. évi magyar királylyá koronázására íródott, felvilágosodás kori színdarab főhőse Hunyadi Mátyás, aki a később polgárinak tartott erkölcsök és udvari elvárások között vívódó fiatal uralkodójelölt. Prágai fogságából való kiszabadulása során tanúbizonyságot tesz a trónhoz méltó tulajdonságairól, és végezetül a nemzetét öntudatosan képviselő királyként mondja el esküjét.⁸ A színházak a drámát számtalanszor és szívesen tűzték műsorra, hiszen biztos sikert jelentett.⁹ Az írók később is foglalkoztak a nagy király alakjával, így a kor egyik közismert költője, Dalmady Győző (1836–1916) a Kisfaludy Társaság 1884. március havi ülésén olvasta fel két költeményét a királyról: az egyiket a koronázásról, a másikat a menyegzőről írta.¹⁰ A lapban

⁶ SZENTJÓBI SZABÓ László, *Mátyás király vagy A nép szeretete jámbor fejedelmek jutalma*, [Pest], Landerer Katalin, 1792.

⁷ *Hirdetések = Vasárnapi Ujság*, 1884. január 20., 46; *A Franklin-Társulat = Vasárnapi Ujság*, 1884. augusztus 31., 564.

⁸ NAGY Imre, *Dramaturgiai mintázatok a Bánk bánban = Verso*, 3(2020) 1, 75–98, hivatkozott rész: 75–76.

⁹ SZENTJÓBY SZABÓ Andor, *225 éve írta Szentjóni Szabó László a Mátyás király drámát = Esztergom és Vidéke*, Új folyam, 5(2017) 3, 49–56.

¹⁰ *A Kisfaludy-társaság = Vasárnapi Ujság*, 1884. március 30., 208.

publikáló Szomaházy István pedig elbeszélésének szüreti jelenetéhez hangulatfestő elemül választotta a király ivókupájáról való vers néhány sorát.¹¹

A tudományos igényű szövegek inkább a központi téma mellékszálaként vagy csak utalásszerűen hivatkoztak Mátyás király alakjára és korára, mint ahogy Thúry József kirgizekről szóló írásában olvasható. A kirgiz menyegzőn zenélő kobzosok játéka megidézi számára Attila, Árpád és Mátyás korát és udvarát.¹² A hetilap hasábjain Mátyás emlékezetének 19. századi őrzői között feltűnt a kor egyik meghatározó történésze, Horvát István. Születésének centenáriumán méltatásában felemlgették *Nagy Lajos és Hunyadi Mátyás híres magyar királyoknak védelmeztetése a nemzeti nyelv ügyében* című munkáját.¹³ Eötvös Károly a Kúria elnöke bemutatásának jogtörténeti kitérőjében utalt a bírói intézmény Mátyás korabeli állapotára.¹⁴ Az igazságos király emléke halványan feltűnt az 1884-ben elhunyt történész, orientalista, Lugossy József alakját idéző visszaemlékezésben is: ugyanis a cikk szerzője diákéveire emlékezve elevenítette fel, hogyan szállt szembe debreceni tanárával első (iskolai) verse védelmében, amelyben, emlékei szerint, Mátyás királyt dicsőítette.¹⁵

Mátyás királyt a környező népek is magukénak vallották. A hozzá fűződő néphagyományban élő mondák némelyike náluk is beszivárgott a 19. század végi városi sajtóba. A prágai kiadású *Slovansky Sbornik* 1884. évi 8. számában közzétett egy, a királyról szóló mondát. Csopey László (1854–1934) adta közre azt a történetet, amely a „Krizsmán-féle jóslatot” meséli el. Eszerint Mátyás király a seregével együtt csak alszik, de ha felébred, visszatér és minden ellenséget legyőz. Erre pedig akkor kerül sor, amikor nem lesz több szarkamadár a Földön.¹⁶ A csehek az 1867. évi magyar kiegyezéshez hasonló státuszért eredménytelenül folyamodtak az osztrák udvarhoz. A függetlenség reményét azonban nem adták fel, s a szabadságvágyat táplálta az ébredésre váró Hunyadi Mátyás és serege. S bár Mátyás király nem ült egyeduralgoként a cseh trónon, Ausztriával szembeni sikeres hadvezérként a magyar király a csehek önállóságának egyik jelképévé vált.

¹¹ SZOMAHÁZY István, *A szerelmes aktor = Vasárnapi Ujság*, 1884. szeptember 31., 599–601, október 5., 634–635, október 12., 654–655, október 19., 666–667, október 26., 683–684, hivatkozott rész: 601.

¹² THÚRY József, *A kirgizek életéből = Vasárnapi Ujság*, 1884. január 6., 7, január 13., 22–23, hivatkozott rész: 23.

¹³ HORVÁT István. (1784–1846) = *Vasárnapi Ujság*, 1884. május 11., 294–295; HORVÁT István, *Nagy Lajos, és Hunyadi Mátyás híres magyar királyoknak védelmeztetések a nemzeti nyelv ügyében*, Pesten, Trattner János Tamás, 1815.

¹⁴ EÖTVÖS Károly, *A Kúria és elnöke = Vasárnapi Ujság*, 1884. december 7., 777–778.

¹⁵ TH. Z., *Lugossy Józsefről = Vasárnapi Ujság*, 1884. március 30., 202.

¹⁶ CSOPEY László, *A Mátyás királyról szóló Krizsmán-féle jóslat = Vasárnapi Ujság*, 1884. augusztus 17., 521–522.

A Mátyás-kép árnyalása

Mindemellett az új eredményekre törekvő tudományos életet is foglalkoztatta a neves uralkodó. A történettudomány művelői forráskutatási munkájuk során tárták és dolgozták fel az elérhető és új adatokat, adalékokat is tartalmazó levéltári dokumentumokat, régi kódexeket és ritka könyveket. Az így elért kutatási eredmények tudományos szintre helyezték a korábban a nemzeti emlékezetben élő Mátyás-képet. Ezeket a törekvéseket a *Vasárnapi Ujság* előszeretettel tárta olvasói elé. Az alább ismertetett írásokban tehát zömmel a királyhoz kapcsolódó tények váltak a vizsgálat – és a tudósítás – tárgyává.

A történészek a nehezen fellelhető forrásokhoz igazodva nem annyira a király személyére, hanem inkább a hozzá fűződő eseményekre, körülményekre és személyekre koncentráltak. A hetilap – egyéb hadtörténeti témájú kiadványok említése mellett – arról is tudósított 1884-ben, hogy a Magyar Tudományos Akadémia *Hunyadi Mátyás király hadjáratai* című mű megírását tervezi.¹⁷ Mátyás királyhoz köthető forrás felfedezéséről adott hírt néhány hónappal korábban Óváry Lipót a Magyar Történelmi Társulat ülésén, amelyről a lap is röviden tudósított. Az Olaszországban kutató levéltáros beszámolt róla, hogy Firenzében olyan forrást talált, amely Mátyásnak a török ellen felvonultatott seregét írta le. Jelentésében többek között arra is kitért, hogy „Nándorfehérvárnál a Dunán volt 34 nagy hajó és naszád. Minden naszád orrán – mint az olasz szöveg megjegyzi – a magyarok nyelvén mondva: állt egy-egy *esfi vize*. Hogy mit jelent ez, vagy micsoda szó van itt hibásan kiírva, hirtelenében nem lehet eldönteni. De az »esfi vize« oly veszedelmes szerszám, mely 40 fontnyi köveket vet.”¹⁸ A hetilap olvasói két hónappal később, az irodalmi és művészeti híreket közlő rovatból azt is megtudhatták, hogy a *Századok* szerkesztősége a lap júniusi számában közzétette az olaszországi útról készült jelentést.¹⁹ A *Vasárnapi Ujság* több egyéb, Corvin Mátyáshoz köthető újonnan felfedezett forrásról is beszámolt: egy, a király által kiadott, szerb nyelvű armálisról²⁰ és a hamburgi városi könyvtárban megtalált Corvin-kódexről.²¹ Az olvasók a Heraldikai és Genealógiai Társaság október 16-i ülésén elhangzottakról is értesülhettek, amelynek egyik felszólalója Hunyadi János apai ági leszármazásával foglalkozott.²²

A *Vasárnapi Ujság* az 1885. évben az Akadémia január 12-i üléséről tudósítva röviden ismertette Fraknoi Vilmos (1843–1924) *II. László trónra lépte* című felolvasását, amelyben a történész védelmébe vette a Mátyásnak egykor ígéretet tevő nagyurakat, akiknek az eskü értelmében Corvin Jánost kellett volna támogatniuk

¹⁷ *Magyar hadi irodalom = Vasárnapi Ujság*, 1884. július 27., 479–480.

¹⁸ *A történelmi társulat = Vasárnapi Ujság*, 1884. április 6., 224.

¹⁹ *Folyóiratok = Vasárnapi Ujság*, 1884. június 6., 222–223., június 22., 400, hivatkozott rész: 400; Óváry Lipót, *Jelentés olaszországi kutatásaimról = Századok*, 18(1884) 6, 504–510.

²⁰ *A magyar tud. akadémia = Vasárnapi Ujság*, 1884. június 1., 352.

²¹ *Uj Corvin-kódex = Vasárnapi Ujság*, 1884. november 23., 757.

²² *A heraldikai és genealogiai társaság = Vasárnapi Ujság*, 1884. október 19., 676.

a trón elnyerésében és a hitszegés vádját enyhítő vagy cáfoló érveket vonultatott fel.²³ Később szintén Mátyás-vonatkozású felolvasásról tudósítottak: a nemzeti múzeumi könyvtár kitartó corvinakutatója, Csontos János adott számot Mátyás híres gyűjteményének Európában felelhető darabjairól.²⁴ Majd Tóth Lőrinc az illavai fegyháztörténeti előadásában említette a királyt mint birtokadományozót.²⁵

Az 1885-ös számokban néhány további hivatkozás, utalás is olvasható Mátyás királyra. A *Vasárnapi Ujság* részleteket közölt például Salamon Ferenc (1825–1892) *Budapest története* című sajtó alatt lévő könyvéből. Az egyik szemelvényben említik a nagy királyt is, aki – elődeihez hasonlóan – egy pesti házadomány ügyében pártfogásába vette a török szultán egyik, Magyarországra menekült fiát és leszármazottait, köztük Katalin nevű leányát. Az adomány jelentősége, hogy a ház birtokosai adómentességet is élvezhettek.²⁶

A híradásokban az is megfigyelhető, hogy a Mátyás királyról tett megjegyzés volt hivatott a bemutatott létesítmény jelentőségét emelni. Dr. Szádeczky Lajos is említést tesz a királyról Krakkót bemutató szövegében: az egyetemi könyvtár számos tárgyat őriz, melyet még Mátyás adományozott.²⁷ Az uralkodó és kora, mint láttuk, nemegyszer viszonyítási alap és értékmérő volt, amire 1885-ben további jó példa lehet Borostyáni Nándor írása.²⁸

A hetilap rövidhíreibe arról is olvasható a közönség, hogy restaurálni fogják Mátyás király szülőházát Kolozsvárott.²⁹ Az írások között természetesen arra is van példa, hogy a többi uralkodó mellett érintőlegesen említik meg Mátyás királyt is, mint például a tatai vár történetét ismertető írásban.³⁰

Emellett a *Vasárnapi Ujság*ban tág tere volt a királyi életmű egyéb apró és újjáélesztett részleteinek, mint ahogy Eötvös Károly tette az 1885-ös báli idényre írt értekezésében, amikor az udvari bálók történetéről szólva emlékeztetett arra, hogy a jelenlévő koronaörök egyenruháját még „Igazságos Mátyás király szabta meg [...], melyet a 67-iki kiegyezés ébresztett fel sok százados álmából.”³¹

Nem közvetlenül Mátyás királyról, hanem a fiáról szól elsősorban az a híradás, amelyet a szerkesztőség egy zágrábi lapból vett át. Eszerint Kukuljevics Iván [Ivan Kukuljević Sakcinski] horvát történész és politikus a magyar és a délszláv akadémia tagjaként egy készülő művéhez Corvin János sírját ábrázoló fényképfelvételekért fordult a lepoglavai fegyházigazgatóhoz, Tauffer Emilhez, ahogy azt a *Vasárnapi Ujság* 1884 júniusában hírül adta meg nem nevezett zágrábi források-

²³ *A magyar tud. akadémián = Vasárnapi Ujság*, 1885. január 18., 49.

²⁴ *A magyar tud. akadémia = Vasárnapi Ujság*, 1885. május 17., 328–329, hivatkozott rész: 328.

²⁵ *A m. tud. akadémia = Vasárnapi Ujság*, 1885. június 14., 392.

²⁶ *Budapest története = Vasárnapi Ujság*, 1885. október 18., 679.

²⁷ SZÁDECZKY Lajos, *A lengyelek Mekkája = Vasárnapi Ujság*, 1885. szeptember 6., 582.

²⁸ BOROSTYÁNI Nándor, *Az orinokói császár; Rajz = Vasárnapi Ujság*, 1885. július 26., 479–482.

²⁹ *Mátyás király szülőháza Kolozsvárott = Vasárnapi Ujság*, 1885. december 27., 847.

³⁰ FUTÓ Ferenc, *Tata = Vasárnapi Ujság*, 1884. november 16., 733–734, hivatkozott rész: 734.

³¹ EÖTVÖS Károly, *Magyar udvari bálók = Vasárnapi Ujság*, 1885. január 11., 29–30, idézett rész: 29.

3. ábra. Tata (templom, Eszterházy-kastély, a vár a tóról, a vár udvara), Dörre Tivadar rajzai (a kép forrása: Vasárnapi Ujság, 1884. november 16., 733, lelőhely: Országos Széchényi Könyvtár, jelzet: MHC 2.960)

ra hivatkozva.³² Az igazgató, miután megtudta, hogy a sírt már korábban felnyitották és kivették az ott talált arany karperecet, két aranypénzt, ezüstgombokat, valamint vadászkést, kegyeleti okokból a sírt ismét kibontatta. A tudósítás beszámolt arról is, hogy a sírban lévő felnőtt- és gyermekkoporsót újakkal tervezik helyettesíteni, elhelyezésükről a kormány fog rendelkezni. (A nyughely legutóbbi, tudományos célú szemléjét 2021. január 20-án bonyolították le.)

A tudományos jellegű tudósítások mellett a hetilap hírt adott Mátyás-vonatkozású művészeti eseményekről is. A művészek bátrabban jelenítették meg a nagy királyt – akár úgy, hogy a képzeletre hagyatkozva olyan epizódot jelenítettek meg, amely „megtörténhetett volna”, akár úgy, hogy a hiteles forrásokat követve a lehető legvalóságosabb ábrázolásra törekedtek. A *Vasárnapi Ujság* szerkesztősége

³² Mátyás fiának hamvairól = *Vasárnapi Ujság*, 1884. június 15., 384. Ld. még Korvin János hamva, *Vasárnapi Ujság*, 1884. június 8., 369. A hír forrása: *Das Grab Johannes des Corviners* = *Agramer Zeitung*, 1884. június 5., [2].

1884-ben üdvözölte a színházi élet nyári évadjának nemzeti színházi premierjét: a Párizsban élő zeneszerző, Bertha Sándor *Mátyás király* (*Mathias Corvin*) című egyfelvonásos operájának magyarországi bemutatóját.³³ Az összefoglaló elnéző volt a darab dramaturgiai döccenőivel.

Néhány hónappal később a budai Várszínház őszi évadnyitó előadásának³⁴ Várad Antal *Histriók Budán* című „hazafias” színdarabját választotta, amely a mecénás király művészetpártolására, s annak jelentőségére fektette a hangsúlyt.³⁵ A történet Mátyás udvarában játszódik, az ott szereplő dalnokok, hegedősök, histriók – „történetmondók” – vagyis színészek közül az utóbbiak személyesen is találkozni akarnak az uralkodóval, ami némi bonyodalom után sikerül, és bemutathatják mesterségüket a királyi pár előtt. Különböző allegorikus beállításokkal jelenítik meg a magyar történelem jelentős fejezeteit: a hét vezér esküjét, Szent László felkérését a keresztes hadjárat vezetésére, igazságos Mátyás mint Magyarország megmentője megkoszorúzását. Az előadástól fellelkesült király megjósolja, hogy lesz idő, amikor a művészet palotát kap Budán, magyar művészek terjesztik a magyar nyelvet, s a királyi emelvényről magyar szó hallatszik. Zárásként felhangzott a *Himnusz*. A művészet programadó szerepét sugalmazó darabot a kormány néhány vezető tagja: Tisza Kálmán, Szapáry Gyula, Pauler Tivadar, Orczy Béla is megnézte.

Az 1885. évi színházi híradásokból sem hiányzott az igazságos király alakja. Az Erkel Ferenc *István király* című operájának előadásáról szóló ismertetésben azt a jelenetet is leírják, amelyben a betegágyhoz kötött szent király jövőre vonatkozó látomásai szerepelnek. Bár a kritikus nem ezt tartja az opera legsikerültebb részének, a különböző történelmi eseményeket felvonultató négy „ködkép” közül a Mátyás király budavári bevonulását megjelenítőt tartja a legsikerültebbnek.³⁶

A képzőművészet különböző ágaiban, így a szobrászatban is kihívást jelentett az egykori uralkodó élethű megformálása. 1884-ben a cseh származású Hölzel Mór Mátyás-szobrát átadták Kassán.³⁷ A művészi ábrázolásoknál azonban nem ritka az eszményítés, mint ahogy ezt egy 1887-es ajánló is tükrözte. A *Vasárnapi Ujság* kedvcsinálóként előzeteseket közölt az eperjesi, torockói és nagykarolyi tűzvész károsultjait támogató *Segítség!* című jótékonyági albumból, így Roskovic Ignác Jókai írásához készített egyik illusztrációját is. A rajz a fiatal királyt olyan vonzó, vadászöltözetű férfiként mutatta, akinek vonásai összességében kissé eltértek az egykorú ábrázolásoktól, bár azok még nem voltak olyan közismertek, mint a 19. század végéigé.³⁸

³³ Egy operai újdonság a Nemzeti Színházban = *Vasárnapi Ujság*, 1884. június 8., 367.

³⁴ A budai várszínház megnyitására = *Vasárnapi Ujság*, 1884. szeptember 14., 592.

³⁵ A budai várszínház megnyitása = *Vasárnapi Ujság*, 1884. október 12., 660.

³⁶ *Kreszczimira érkezése. Az »István király« operából* = *Vasárnapi Ujság*, 1885. április 5., 226.

³⁷ *Szobrok* = *Vasárnapi Ujság*, 1884. augusztus 3., 496.

³⁸ ROSKOVICS [Ignác], *Mátyás[!] az igazságos* = *Vasárnapi Ujság*, 1887. augusztus 8., 574; JÓKAI MÓR, *Mátyás király forrása* = *Vasárnapi Ujság*, 1887. augusztus 8., 574–575.

4. ábra. Roskovics Ignác, Mátyás[!] az igazságos (a kép forrása: Vasárnapi Ujság, 1887. augusztus 28., 574, lelőhely: Országos Széchényi Könyvtár, jelzet: MHC 2.960)

A sajtóélet szokásai szerint a szerkesztőségek olykor átvették egymás híreit, felhívták a figyelmet más lapok számaira, közleményeire. Az átvételes közlések képezték a Mátyás-emlétek reprezentatív csoportját. Erre példa az az ismertető jellegű híradás, amikor 1884 májusában a *Vasárnapi Ujság* idézte a *Budapesti Szemlében* napvilágot látott közleményeket, zárásként kiemelve: „a főváros emelkedéséről irván, ebben az általános nemzeti lendület kifejezését látja [az egyik olvasói levél szerzője], s adatokat és jelenségeket sorol föl, melyek bizonyítják, hogy politikában, közgazdaságban és közművelődés terén Magyarország folyton fejlődik, s hogy hazánk sorsa Mátyás király óta nem nyujtott annyi biztosítékot a

jövőre, mint jelenben.”³⁹ Vagy az 1885-ös évből érdemes megemlíteni, hogy a sajtószemlék jól mutatják: más lapokban ugyancsak közöltek Mátyásról szóló írásokat, mint ahogy a *Budapesti Szemle* aktuális számának ajánlása, amelyet Salamon Ferenc *Mátyás király egyeteméről* szóló tanulmányának ismertetésével kezdtek.⁴⁰ Egy másik alkalommal a *Történelmi Tár* újabb füzetére hívták fel a figyelmet egyebek mellett Óváry Lipót (1833–1919) *Mátyás király hadereje* című munkájával.⁴¹

Mátyás udvara – a vágyott világ

A közízlés formálásának igényével rendezték az országos kiállításokat, amelyek során a bemutatott tárgyak között a reneszánsz stílusúak is helyet kaptak. Az 1884-es év elején megnyílt a Nemzeti Múzeumban a magyar történeti ötvösműkiállítás, ahol a többi korszak kiállított tárgyai mellett a nagyközönség a reneszánsz tárgyi emlékeinek egyes műves darabjait is megtekinthette.⁴² A tárlatot Ipolyi Arnold és Trefort Ágoston nyitotta meg, a beszédek szerint a szemlére bocsátott műkincsekkel az ipar- és a kézműveskultúra általános ízlésvilágának kívántak inspirációt adni. Ezután Pulszky Ferenc és fia, Pulszky Károly körbevezette a megnyitó magas rangú vendégeit.⁴³ Később a kiállításról katalógus is megjelent.⁴⁴

³⁹ *A Budapesti Szemle* = *Vasárnapi Ujság*, 1884. május 4., 287–288, idézett rész: 288.

⁴⁰ *A «Budapesti Szemle»* = *Vasárnapi Ujság*, 1885. szeptember 6., 584–585; [*Hirdetések*] = *Vasárnapi Ujság*, 1885. szeptember 13., 604; [*Hirdetések*] = *Vasárnapi Ujság*, 1885. szeptember 20., 618.

⁴¹ *Történelmi tár* = *Vasárnapi Ujság*, 1885. október 11., 665.

⁴² *Az ötvösművek kiállítása* = *Vasárnapi Ujság*, 1884. január 27., 60; SZENDREI János, *Az országos történeti ötvösmű-kiállítás* = *Vasárnapi Ujság*, 1884. február 24., [117]–121; *Az ötvösművek kiállítása* = *Vasárnapi Ujság*, 1884. február 24., 128–129; SZENDREI János, *Az országos történeti ötvösmű-kiállítás* = *Vasárnapi Ujság*, 1884. március 2., [133]–135; SZENDREI János, *Az országos történeti ötvösmű-kiállítás* = *Vasárnapi Ujság*, 1884. március 9., 156, 158–159; *Az ötvösművek kiállítása alkalmából* = *Vasárnapi Ujság*, 1884. március 2., 145; *Az ötvösművek kiállítását* = *Vasárnapi Ujság*, 1884. március 9., 160; *Az ötvösművek kiállításának, A külföld és az ötvösműkiállítás* = *Vasárnapi Ujság*, 1884. március 16., 177; *Az ötvösmű kiállítás* = *Vasárnapi Ujság*, 1884. március 23., 192–193; *Az ötvösmű kiállítás* = *Vasárnapi Ujság*, 1884. március 30., 208; *A király és az ötvösmű-kiállítás* = *Vasárnapi Ujság*, 1884. április 6., 224; *A magyar történeti ötvösmű-kiállítás lajstroma* = *Vasárnapi Ujság*, 1884. április 20., 255; *Az ötvösmű-kiállítás* = *Vasárnapi Ujság*, 1884. április 27., 273; –LDY.–, *Pulszky Károly és neje* = *Vasárnapi Ujság*, 1884. május 4., 288; VAJDA János, *Országos történeti ötvösmű-kiállítás emléke* = *Vasárnapi Ujság*, 1884. május 4., 288; VAJDA János, *A trónörökös-pár az ötvösmű-kiállításon* = *Vasárnapi Ujság*, 1884. május 25., 333–334; *Az ötvösmű-kiállítás* = *Vasárnapi Ujság*, 1884. május 25., 337; *Az ötvösmű-kiállítás* = *Vasárnapi Ujság*, 1884. június 8., 369; *Az ötvösművek kiállítása* = *Vasárnapi Ujság*, 1884. július 6., 432.

⁴³ *Az ötvösművek kiállítása* = *Vasárnapi Ujság*, 1884. február 24., 128–129.

⁴⁴ *A magyar történeti ötvösmű-kiállítás lajstroma* = *Vasárnapi Ujság*, 1884. április 20., 255.

A *Vasárnapi Ujság* többször is hírt adott a kiállításról, ahol, többek között, fontos részletként bemutatják a reneszánszt idéző tárgyakat, és a hozzáfűzött ismertetés viszonyítási pontként idézte a Mátyás udvaráról szóló egykorú leírásokat. Az avatott történész, Szendrei János (1857–1927) például saját cikkében a lenyűgöző látvány érzékeltetésére bőségesen idézte Csánky Dezső akkor megjelent munkáját a legendás király környezetéről.⁴⁵ „Lakomák alkalmával – mondja Csánky, Mátyás király udvaráról írott jeles tanulmányában – valamennyi nyugat-európai udvarnál kedvencz szokás volt az edényeket egy-egy óriási, gula alakú, széles lépcsőkkel épített és drága szőnyegekkel bevont s rendszerint az ebédlő termekben elhelyezett *pohárszéken* állítani fel, hogy a használatra mindenféle edény nagy számmal azonnal kéznél legyen s a nem használtakban is gyönyörködhessek a vendégsereg. A bort, ivó és mosdó vizet, ugyanily edényekben, szintén ez állványokon helyezték el. Két alkalommal irták le részletesebben a bámuló szemtanúk Mátyás egy-egy ilyen pohárszékének valóban királyi gazdagságát. Az egyik leírás *Bonfinitól* származik, az 1471-iki olmücsi ünnepélyről. 'A teremnek – ugymond – ahol a királyi vendégek étkeznek, egyik oldalán egy pohárszék emelkedett. Jobbról-balról két csodálatos nagyságu egyszarvu, alul pedig hatalmas sárkányok, mindannyi vert ezüsből, mintegy őrizni látszottak az állványt. Fent a polczokon roppant számu arany és ezüst edény ragyogott: csészek, poharak, kupák, vedrek, serlegek, megrakva gyöngyökkel s a drágakövek minden nemeivel.' « [...] Látjuk viszont azt is, hogy drága edények olykor-olykor messze földre is elvándorolnak a budai kincses házból, más értékes tárgyakkal együtt hirdetve a magyar király bámulatra gerjesztő gazdagságát.»⁴⁶

A kiállítás rendkívül nagy látogatottságnak örvendett, naponta 2500–3000-an váltottak belépőt,⁴⁷ a hazai és külföldi előkelőségek mellett a király⁴⁸ és a trónörökös pár⁴⁹ is felkereste. A tárlatról szóló szövegek visszatérő vendégcsalogató eleme volt, hogy sikerült megszerezni a kiállításra egykor a király tulajdonában lévő tárgyakat is, máskor pedig azt hangsúlyozták, hogy az adott tárgy „Mátyás korabeli”.⁵⁰

Az 1885. év sem telt el országos rendezvény nélkül: májustól novemberig tartott nyitva az Országos Általános Kiállítás, amelynek megrendezéséről még 1883-ban döntöttek. A beszámolókból különböző apropóból többször is utaltak

⁴⁵ CSÁNKI Dezső, *I. Mátyás udvara*, Bp., Magyar Történelmi Társulat, 1884.

⁴⁶ SZENDREI János, *Az országos történeti ötvösmű-kiállítás = Vasárnapi Ujság*, 1884. március 2., [133]–135, idézett rész: 134.

⁴⁷ *Az ötvösmű-kiállítás = Vasárnapi Ujság*, 1884. április 27., 273.

⁴⁸ *A király és az ötvösmű-kiállítás = Vasárnapi Ujság*, 1884. április 6., 224.

⁴⁹ VAJDA János, *A trónörökös-pár az ötvösmű-kiállításon = Vasárnapi Ujság*, 1884. május 25., 333–334.

⁵⁰ *Az ötvösmű kiállítás = Vasárnapi Ujság*, 1884. március 23., 192–193; *Az ötvösművek kiállítása = Vasárnapi Ujság*, 1884. január 27., 60. Ld. még SZENDREI János, *Az országos történeti ötvösmű-kiállítás = Vasárnapi Ujság*, 1884. február 24., [117]–121, hivatkozott rész: 118–119; *Az ötvösművek kiállítását, Vasárnapi Ujság*, 1884. március 9., 160.

Mátyás királyra. Különösen, amikor a boszniai pavilonban sikerült kiállítani azt a fojnicai (Hercegovina) ferences kolostorban őrzött aranyhímzéses, aranybrokátból varrott miseruhát, mely állítólag Mátyás király ajándéka volt.⁵¹ Egy viszonylag fiatal fém- és lámpagyár, a Testory is képviseltette magát a kiállításon, s a hetilapban olvasható termékmustra szerint a történelmi alakokat is megjelenítő díszítésekben az egyik huszárt „mint Mátyás király zászlótartóját” ábrázolták.⁵² Hírt adtak róla, hogy a kiállítás bezárására Budapestre érkező Rudolf trónörökös összehívta az *Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képben* című többkötetes kiadvány felügyelőbizottságát, ahol elhangzott, hogy a novemberre elkészülő előrajz (prospektus) képei közül az egyik Mátyás portréja lesz.⁵³

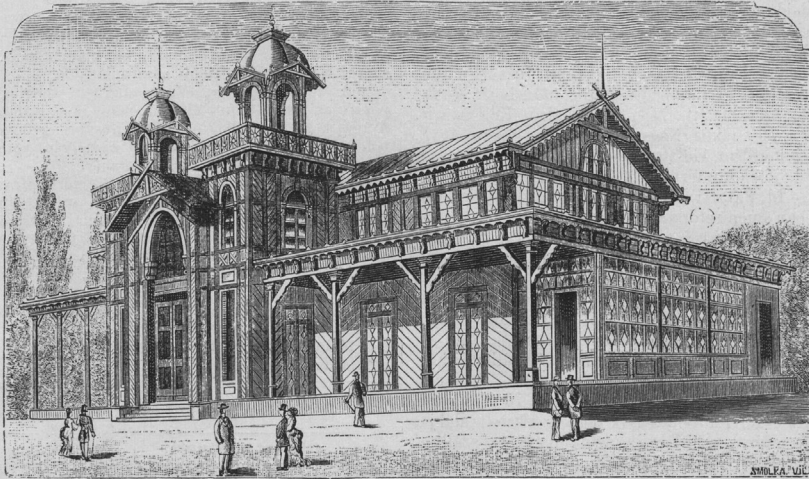
6. ábra. A budapesti Országos Kiállítás előkelő vendégei a királyi pavilon előtt a megnyitón, Wilhelm Gause rajza (a kép forrása: Vasárnapi Ujság, 1885. május 10., 308, lelőhely: Országos Széchényi Könyvtár, jelzet: MHC 2.960)

⁵¹ Mátyás király ajándéka = *Vasárnapi Ujság*, 1885. április 26., 277.

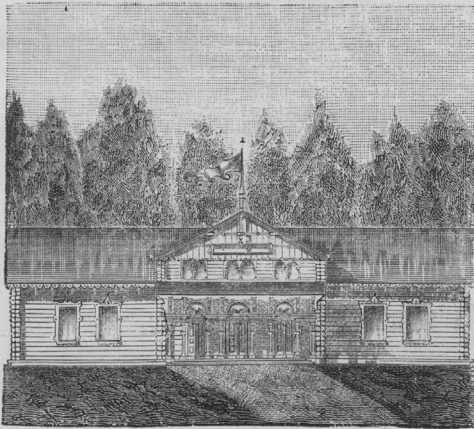
⁵² *A Testory-féle kiállítás és a zománcz-műipar* = *Vasárnapi Ujság*, 1885. július 19., 463–466.

⁵³ «Az osztrák–magyar monarchia írásban és képben.» = *Vasárnapi Ujság*, 1885. november 8., 730.

A BUDAPESTI ORSZÁGOS KIÁLLÍTÁS ÉPÜLETEI.

Nagy vendéglő.

Munkácsi uradalom csarnoka.

Bosnyák kávéház és bazár.

7. ábra. A budapesti Országos Kiállítás épületei (nagy vendéglő, munkácsi uradalom csarnoka, bosnyák kávéház és bazár), Smolka Vilmos metszete (a kép forrása: Vasárnapi Ujság, 1885. április 26., 277, lelőhely: Országos Széchényi Könyvtár; jelzet: MHC 2.960)

A kézzel fogható Mátyás-örökség

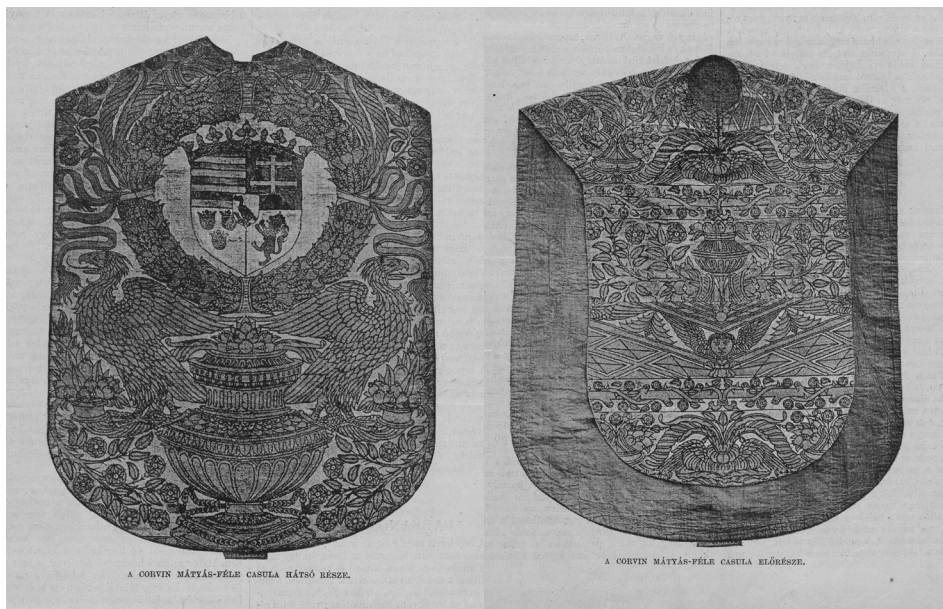
Az 1885-ös országos kiállításra megszerzett fojnicaí miseruha nemcsak a látogatók között keltett feltűnést és érdeklődést, hanem új lendületet adott a Mátyás-emlékezetnek és a történettudománynak is. A *Vasárnapi Ujság* 1886-ban hosszabb cikkben foglalkozott a kazulával abból az apropóból, hogy Ferenc József megvásárolta a miseruhát. Bár a kazulát az előző évben (is) kiállították, a történetét bemutató írás egy tíz évvel korábbi, 1876-os jótékony célra szervezett tárlatot idéz fel. Mint a szerző írja, ekkor az egyházi öltözet csak késve került be a kiállításba, mert az eredetét sokáig kétségesnek tartották. Amikor végül közszemlére tették, a leglátogatottabb darabja lett a tárlatnak.⁵⁴ „Ez esetben örvendetes módon csatlódtunk. A kétkedve vett hír nemcsak hogy alaposnak bizonyult, de minden várományt felülmulva, a műtárgy szépsége és érdekes volta bámulatba ejtette a szakférfiakat.”⁵⁵ Majd a cikk szerzője idézte a kor vezető szaktekintélyét, Ipolyi Arnoldot: „soha nem hittük volna, hogy az eddig látott e nemű tárgyak után még ily öltöny létezzék, mely Mátyás király hasonló alkotásait és műizlését oly híven, jellemzőn s fényesen legyen képes szemünk elébe varázsolni. Akár csak udvara legszebb királyi díszöltönyét és nem csupán egyházi ruhát látnánk magunk előtt. – A nehéz aranybrokát-szövet azon kor legszebb renaissance izlésű mintázatai egyikét állítja elő. Az aranszövés sötétzöld rajzvonalakkal képezett mintázatban egy nagy renaissance vázát állít elő, két griff-alakú stylizált madárral oldalán, gyönyörű virág- s gyümölcsfüzérékkel, ghirlandokkal; míg a casula középpontján fent a hátán, a magyar birodalom nagy koronás címere áll élénk vörös, fehér, zöld, stb. színekben szöve, Magyarország s tartományai címerét, a négyzeti pajzsban mutatva, melynek középső szív-pajzsán a Hunyadi-ház hollója látható mely itt rendes fekete színe helyett sötétzöldes s arannyal van szöve. A címer körül még egy nagyszerű koszoru van képezve ezüst kötésekkel.”⁵⁶ Az értékes miseruha megszerzését először Ipolyi vetette fel. Mint a cikk beszámol róla, az uralkodó megvásárolta és a koronázási kellékek sorába emelte, őrizetére pedig a többi koronázási kiegészítőkért felelős budavári plébánost jelölte ki. A kazula leírását a ruha elejét és hátát ábrázoló képpel illusztrálták.

A miseruha további kutatása tehát újabb részleteket tárt fel, amely újabb eredményeket hozott. A későbbi vizsgálatok megállapították, hogy Mátyás trónkárpitjából készült, de azt nem látták bizonyíthatónak, hogy uralkodói adományozás útján került volna a fojnicaí ferences kolostorba. Voltak olyan történészek, akik szerint az öltözet kelméje eredetileg a legendás uralkodó ernyős trónjának faliszőnyege lehetett. A feltételezések beigazolódni látszottak, amikor személyesen vizsgálhattak meg egy fennmaradt egykorú érseki trónkárpitot. Már az első szemrevételezés alátámasztotta sejtésük helyességét, és az anyag alaposabb tanulmányozása kiderítette, hogy

⁵⁴ CZOBOR Béla, *A Corvin Mátyás-féle casula = Vasárnapi Ujság*, 1886. március 7., 157–158.

⁵⁵ *Uo.*, 157.

⁵⁶ *Uo.*; IPOLYI Arnold, *Magyar mű- és történeti emlékek kiállítása = Századok*, 10(1876) 6, 486–561, idézett rész: 525.

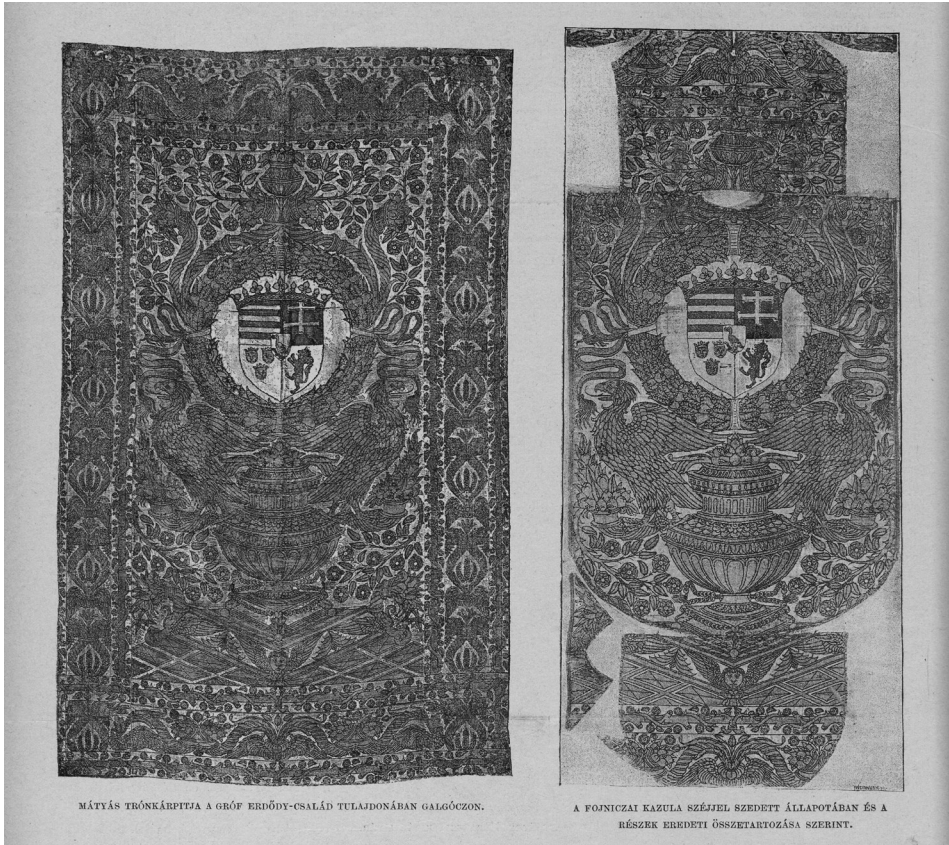
8. ábra. A Corvin Mátyás-féle kazula (a kép forrása: Vasárnapi Ujság, 1886. március 7., 157, lelőhely: Országos Széchényi Könyvtár; jelzet: MHC 2.960)

a főpapi díszruha eredeti szövete a királyi trónkárpit része lehetett, és valaha Mátyás tulajdonát képezte, mert megtalálták a rávarrt érseki címer alatt a jól ismert királyi jelzést. A felfedezés leírása az *Archæológiai Értesítő* 1887. évi utolsó számában látott napvilágot,⁵⁷ amelyet 1888 januárjában ismertetett a *Vasárnapi Ujság*. A szemle vonatkozó része vázolta a lényegesebb – érdekesebb, az uralkodó firenzei kapcsolataira vonatkozó – megállapításokat.⁵⁸ „A fejtegetés továbbá azt a véleményt nyilvánítja, hogy a Mátyás-féle falkárpitok Florenczben készültek, hol az időben virágzott a szövés e műipara. 18[15]06-ban Bártfa is onnan rendelt meg kelméket egyházi czélokra. Mátyás király trónszőnyegeinek florenczi eredete mellett szólnak a rajzok is. Csupa olyan motivumokat találunk, melyeket ott használtak, s a florenczi Sta-Croce-templomban a székek, ajtók faragványain is fölleljük. *Benedetto du Majna* [Benedetto da Maiano] híres szobrász és építész rajzai után készültek ezek, s Benedettoról följegyezte Vasari, hogy Mátyás király számára is készített intarsiaszekrénykéket másnemű munkákkal együtt, sőt azokat személyesen Magyarországra szállította. Föltehető, hogy ő készítette a rajzot is Mátyás szőnyegeihez. [...] Benedetto 1445-től 1497-ig élt és működött és valószínű, hogy a hetvenes években járt Magyarhonban. Mátyás számára több márvány és terracotta tárgyat is készített;

⁵⁷ LUBÓCZI Zs. [HAMPEL JÓZSEFNÉ PULSZKY Polyxena], *Első Mátyás király trónszőnyegei, A foiniczai kazula és a galgóczi kárpit* = *Archæológiai Értesítő*, Új Folyam, 7(1887) 5, 404–417.

⁵⁸ *A koronázási misemondó ruha* = *Vasárnapi Ujság*, 1888. január 22., 63–64.

sajnos, hogy ezekből egy sem maradt meg és csodálatos véletlene a sorsnak, hogy épen az a műve, mely a legkevésbé tartós anyagból készült, szállott reánk s épen ez kapcsolja össze nálunk a kitünő művész s a nagy király emlékét.”⁵⁹

9. ábra. Mátyás király trónkárpitja és a kibontott miseruha
(a kép forrása: Vasárnapi Ujság, 1888. január 22., 64,
lelőhely: Országos Széchényi Könyvtár; jelzet: MHC 2.960)

A *Vasárnapi Ujság*, haladva a kor technikai vívmányaival, egyre gyakrabban támaszkodott illusztrációinál a fényképekre, ami egyértelműen hozzájárult a közöltek hitelességéhez. A szerkesztőség így járt el akkor is, amikor Szász Károly Kolozsvárról szóló cikkét adta közre, fényképekkel kísérve.⁶⁰ Az írás időszerűségét Ferenc József közelgő látogatása szolgáltatta. Az olvasót Erdély szívében

⁵⁹ Uo.

⁶⁰ Szász Károly, *Kolozsvár = Vasárnapi Ujság*, 1887. szeptember 18., 623–626.

10. ábra. A kolozsvári minorita templom, Alfred Adler fényképe
(a kép forrása: Vasárnapi Ujság, 1887. szeptember 18., 625,
lelőhely: Országos Széchényi Könyvtár; jelzet: MHC 2.960)

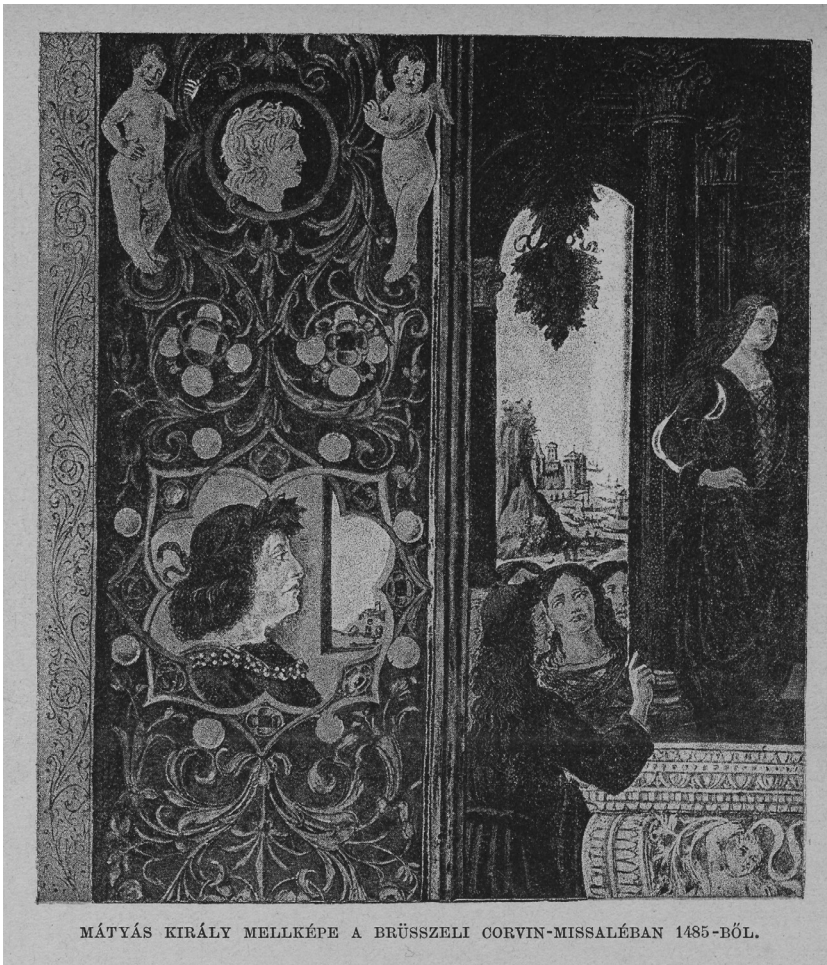
kalauzoló református püspök írásában többször is említette Mátyás királyt. „A főtéri nagy plébánia-templom, a farkas-utczai református templom, a ferencz-rendiek ódon egyháza az óvárban, a Mátyás király születésháza ugyancsak ott, egy-két várfaltörmelék, a búslakodó Bethlen-bástya, a kolozs-monostori apátság dűledéke s néhány roskadozó régi épület: ennyi az egész, mi a régmultból hirmondónak még itt maradt. [...] Fennállásának 400 esztendeje épen a múlt esztendőben telt le s Mátyás király e temploma (mert ő építteté 1486-tól kezdve a minoriták részére) ma is sértetlenül fönn áll. [...] Különös gonddal őriznek azonban a sekrestyében két gyönyörű régi kazulát, melyeket szakértők Mátyás korabeli becses ereklyéknek mondanak s melyek az országos kiállításon is nagy föltűnést keltettek. [...] És evvel, ezt az egyházas körsétát befejezván, tovább barangolhatunk az érdekes városban. Mátyás király jól ismert szülőházát nem is említve, mindjárt szemünkbe ötlük [...] A távolban a vonat füttye hangzik föl. Nemsokára onnan jön a király! Hozza Isten!”⁶¹

11. ábra. Mátyás király szülőháza, Veress Ferenc fényképe után
(a kép forrása: Vasárnapi Ujság, 1887. szeptember 18., 628,
lelőhely: Országos Széchényi Könyvtár; jelzet: MHC 2.960)

⁶¹ Uo., idézett rész: 624–626.

A hetilap szerkesztősége 1887 tavaszán újfent ismertetett egy Mátyás-tematikájú, a szélesebb nagyközönség számára is érdekesnek vélt tudományos közleményt a történettudományi szakfolyóiratból.⁶² A közleményt ez alkalommal is átvett képekkel illusztrálták.⁶³ A kitaró kódexkutató, Csontos János arra a nem elhanyagolható tényre világított rá, hogy az addig felderített és valamikor Mátyás tulajdonának tekintett százhusz középkori könyvből húsz az uralkodóról és hitveséről készült arcképet tartalmaz, ezért e ritkaságokat számba vette, és leírást adott róluk.

MÁTYÁS KIRÁLY MELLKÉPE A BRÜSSZELI CORVIN-MISSALÉBAN 1485-BŐL.

⁶² CSONTOSI János, *Mátyás király és Beatrix arcképei a Corvin-codexekben* = *Archæológiai Értesítő*, Új folyam, 8(1888), 97–115, 209–220, 311–326.

⁶³ *Mátyás király és Beatrix arcképei a Corvin-codexekben* = *Vasárnapi Ujság*, 1888. április 29., 294.

12. ábra. Mátyás király és Beatrix királyné ábrázolásai a különböző kódexekben, illetve egy emlékérmén (a kép forrása: Vasárnapi Ujság, 1888. április 29., 292, lelőhely: Országos Széchényi Könyvtár, jelzet: MHC 2.960)

Végezetül idekiváncozik a *Vasárnapi Ujság*ból az az idézet, amely a tudománykedvelő uralkodók közé sorolja Corvin Mátyást is: „Mátyás királyról köztudomású, hogy az ország legkiválóbb szellemei és a külföldről meghívott tudósok, költők, művészek környezték folytonosan. Galeotti Marzio-nak fenmaradt munkája »Mátyás király bölcs és tréfás mondásairól« – melyet Kazinczy Gábor mesteri fordításban bocsátott közre – tanúskodik arról, hogy legkedveltebb szórakozása a tudósokkal való társalgás és vitatkozás volt.”⁶⁴

Összegzés

A *Vasárnapi Ujság* 1880-as évekbeli lapszámait vizsgáló rövid recepciótörténeti áttekintés mindenképp arra utal, hogy Mátyás király a mércét képviselte Magyarországon, hiszen az egykor volt fénykort a király személyes adottságainak és képességeinek tulajdonították, aki egyúttal az uralkodó mintaképévé vált az utókor számára. A hetilap rovataiból nem lehet kiemelni egyet sem a tekintetben, hogy melyik biztosított nagyobb teret Mátyás emlékének, mert a korabeli közélet legkülönbözőbb területein rendkívül sokszor tettek említést róla akár közvetlenül, akár áttételesen. A hivatkozások gyakorisága arról árulkodik, hogy élénk Mátyás-emlékezet jellemezte a dualizmus idejét.

A megerősödő magyar polgári társadalom számára Mátyás király és udvara olyan követendő példát jelentett, amelyet a 19. század nemcsak képes maga is megvalósítani, hanem a technikai vívmányoknak köszönhetően ezt könnyebben, sőt, az évszázados eredményeket minőségben meghaladva képes megtenni, mint ahogy azt Ferenc József is elvárta a budavári Királyi Palota bővítésekor. A dualizmus korának vezetői kifejezetten ügyeltek arra, hogy olyan tárgyi és épített környezetet alakítsanak ki, amely a múlt örökségére épül, és értékesnek tartott, követhető mintát ad a különböző művészi és szellemi törekvéseknek. A művészi megjelenítések bátrabban és előszeretettel törekedtek Mátyás király személyének ábrázolására, míg a tudományos kutatások és az azokat ismertető írások inkább a hozzá fűződő eseményekre, körülményekre és személyekre koncentráltak.

A Mátyás-emlékezetet és a reneszánsz kultúrát követő eszmei áramlat nyert visszaigazolást és meg-megújuló lendületet, amikor az iparosodást, illetve a modernizációs változást is serkentő tudományosság (a maga nyomozó, a pártatlanság igénye miatt kételkedő aprólékossága) mellett sorra születtek a nagy királyhoz fűződő hagyományok, legendák, történetek valós alapját alátámasztó kutatási eredmények. A műkincseken, relikviákon keresztül az eszményített régi világ és vele a királyi, valamint az emberi nagyság nemcsak megjeleníthető, hanem általuk és hozzájuk hasonló vagy méltó alkotások révén meg is eleveníthető.

⁶⁴ *Tudománykedvelő uralkodók magyar történelmünkben = Vasárnapi Ujság*, 1888. február 19., 132.

Fabó, Edit

**The glory of Matthias Corvinus is the light of the capital.
The royal oeuvre in the columns of the *Vasárnapi Ujság***

The memory policy of the era was dominated by the need to recall the Hungarian Renaissance culture, which was most spectacularly manifested in the construction of the Buda castle environment and the historicizing buildings and cityscape of the capital. The reconstruction of the Matthias Church started in 1874, and in the mid-1880s they began to expand the Buda Royal Palace, which was formulated as an expectation that it should be more beautiful than the one that belonged to King Matthias. The great king thus became the benchmark for this period. Since the *Vasárnapi Ujság* faithfully reflected the public consciousness, it is, therefore, possible to explore the vividness of the memory surrounding King Matthias in the weekly newspaper. The artistic representations more courageously and willingly sought to portray the person of King Matthias, while the scientific research and the writings describing them focused more on the events, circumstances and persons connected to him. The brief overview of reception history indicates that King Matthias represented the standard in Hungary since the once brilliant era was due to the personal gifts and abilities of the king, who at the same time became a role model of the ruler for posterity. It is not possible to single out any of the columns of the weekly newspaper in terms of which provided more space for Matthias' memory, because he was mentioned extremely often in the most diverse areas of public life at the time, either directly or indirectly. The frequency of references shows that a vivid memory of Matthias characterized the time of dualism.

Keywords: politics of memory, history, glory, model, civilisation, press.